

نقد کتاب درس‌های دیپلماسی

محمد رضا اقارب پرست*

چکیده

این مقاله تلاش می‌کند تا با رویکرد انتقادی کتاب درس‌های دیپلماسی نوشته جان بردی کیسلینگ را مورد بررسی و تحلیل قرار دهد. کتاب درس‌های دیپلماسی مرور خاطرات و تجارب کاری یک دیپلمات آرمانگرای آمریکایی است که به دلیل نارضایتی از تحولات پس از به قدرت رسیدن جورج بوش و خشونت‌گرایی آمریکا از سمت خود کناره‌گیری کرده است. کتاب در پانزده فصل با ارائه مثال‌های متعدد از عملکرد سیاست خارجی ایالات متحده در نقاط مختلف جهان تلاش می‌کند تا ضمن تبیین موضوعات مختلف حوزه دیپلماسی و سیاست خارجی، به نقد عملکرد دستگاه سیاست خارجی آمریکا بپردازد. کیسلینگ بر این باور است که خشونت‌گرایی و یکجانبه‌گرایی آمریکا این کشور را به ابرقدرتی منفور در جهان تبدیل کرده است. اگرچه روانی و رسایی متن و استفاده از مثال‌های عملی که اکثراً تجارب نویسنده بوده است کتاب را به منبعی جذاب و قابل استناد برای دانش پژوهان تبدیل کرده است اما رویکرد جانبدارانه نویسنده و ضعف مباحث مفهومی و نظری حوزه دیپلماسی از عمده‌ترین نقاط ضعف این کتاب به شمار می‌آید.

کلیدواژه‌ها: دیپلماسی، سیاست خارجی، ایالات متحده آمریکا، خشونت

۱. مقدمه

برای سالیان متمادی قدرت نظامی تنها ابزار کشورها برای پیشبرد منافع خود بود. کشورها با کسب و ذخیره قدرت نظامی و تقویت نیروهای نظامی خود با به خدمت

* استادیار گروه روابط بین‌الملل دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرضا aghareb@iaush.ac.ir

تاریخ دریافت: ۹۴/۹/۲۲، تاریخ پذیرش: ۹۴/۱۲/۸

گرفتن با کیفیت ترین ابزار های نظامی در راستای دستیابی به اهداف خود سعی و کوشش می کردند و هر اندازه در افزایش قدرت نظامی خود کامیاب تر بودند با سهولت بیشتری می توانستند سودهای خود را برآورده سازند و موقعیت خود را ارتقاء بخشند و بر جایگاه خود در میان کشورهای دیگر بیفزایند.

اما در عصر حاضر استفاده از نیروی نظامی به عنوان برجسته ترین نماد قدرت سخت افزاری برای کسب استیلا و نفوذ به سادگی گذشته نیست و استفاده از زور در نظام بین الملل مشکلات و مصائب فراوانی را برای قدرتهایی که از آن استفاده می کنند به همراه دارد (Hixson, 2008: 45-47). در کنار کاهش اهمیت و کارایی قدرت سخت آنچه که امروزه در روابط بین کشورها در نظام بین الملل امتیاز زیادی دارد و از جمله عناصر و مؤلفه های اصلی قدرت یک کشور محسوب می گردد ظرفیت قدرت نرم آن کشور در محیط بین المللی می باشد. محیط امروز بین المللی که دوران گذار خود را طی کرده و به تعبیر جوزف نای (Joseph Nye) عرصه انتقال تدریجی قدرت از شرق به غرب است.

دیپلماسی در واقع فن مدیریت تعامل با جهان خارج از سوی دولت ها است قطعاً ابزارها و مکانیسم های متعددی برای اعمال این مدیریت می توان به کار گرفت. ملاحظات سیاسی، اقتصادی و امنیتی سه حوزه سنتی بنیادین و کلاسیک در عرصه بین الملل است که سیاست خارجی کشورها در آن اعمال می شود و در حقیقت این سه حوزه جهت گیری های دیپلماتیک را در نظام بین الملل تعیین می کند.

در این میان، علمای روابط بین الملل بر این عقیده اند که سیاست خارجی هر کشور مستقیماً با عناصر قدرت ملی آن کشور در ارتباط است. (برچیل، ۱۳۹۲: ۶۱) می توان برای تعیین قدرت ملی یک کشور میان دو دسته از عوامل تفکیک قائل شد: عوامل نسبتاً با ثبات و عواملی که همواره دستخوش دگرگونی هستند. جغرافیا به وضوح باثبات ترین عاملی است که شالوده قدرت ملی را تشکیل می دهد. منابع طبیعی نیز یکی دیگر از عوامل باثبات در میزان قدرت یک ملت نسبت به ملل دیگر است. قدرت صنعتی و یا تکنولوژیک در زمینه هایی مانند صنعت، حمل و نقل، ارتباطات و یا کشاورزی خود میتواند گویای قدرت یک کشور باشد.

آمادگی نظامی مستقیماً با قدرت یک کشور در رابطه است و در ذیل آمادگی نظامی می توان به عواملی همچون تکنولوژی نظامی، رهبری، کمیت و کیفیت نیروهای مسلح پرداخت. جمعیت یک کشور نیز نمادی از قدرت ملی آن کشور می تواند باشد و البته

این موضوع الزامی نیست. شاید از خود جمعیت، توزیع جمعیت و روند رشد جمعیت مهمتر باشد. در میان عوامل کیفی مربوط به قدرت ملی می توان از منش ملی، روحیه ملی، کیفیت حکومت و جامعه و کیفیت دیپلماسی نام برد. شاید بتوان گفت که دیپلماسی مغز متفکر قدرت ملی است، همانگونه که روحیه ملی روح آن است. اگر قدرت دید آن کاهش پیدا کند، قدرت داوری آن دچار اشکال شود، و اراده آن تضعیف گردد، همه امتیازات ناشی از موقعیت جغرافیایی، خودکفایی در مواد غذایی، مواد خام، تولید صنعتی، آمادگی نظامی، تعداد و ویژگیهای جمعیتی در دراز مدت چندان به کار ملت نخواهند آمد. (مارشال، ۱۳۸۲: ۱۷۹) ملتی که بتواند به داشتن همه این امتیازات ببالد، اما دیپلماسی مناسب با آنها را نداشته باشد، ممکن است از طریق وزنه خالص سرمایه طبیعی اش به موفقیت های موقت نائل شود. اما در دراز مدت با بکار انداختن ناقص، ناپیوسته و مسرفانه این سرمایه طبیعی در راه اهداف بین المللی ملت، آن را بر باد خواهد داد.

ایالات متحده آمریکا کشوری است که تقریباً همه مولفه های قدرت سخت را در خود جمع کرده است. اما یکجانبه گرایی این کشور بعد از تحولات یازده سپتامبر نارضایتی های فراوانی را در سراسر دنیا به همراه داشت و دستگاه دیپلماسی این کشور را با انتقادات فراوان مواجه کرد تا آنجا که برخی از تحلیلگران دیپلماسی آمریکا در این دوره را بزرگترین خطر برای آینده این کشور معرفی کردند.

این مقاله تلاش می کند تا کتاب درسهای دیپلماسی نوشته جان بردی کیسلینگ (John Brady Kiesling) را مورد نقد و بررسی قرار دهد. نویسنده کتاب یک دیپلمات آمریکایی منتقد دستگاه سیاست خارجی آمریکا است از این رو دید انتقادی وی به سیاست خارجی آمریکا بر سراسر اثر سایه افکنده است. در این مقاله ابتدا به معرفی اثر و مولف پرداخته می شود و در ادامه اثر به لحاظ شکلی و محتوایی مورد بررسی و نقد قرار می گیرد.

۲. معرفی اثر و مولف

کتاب درسهای دیپلماسی در حقیقت خاطرات شغلی جان بردی کیسلینگ دیپلمات آمریکایی در دوران بیست ساله فعالیتش در سمت دیپلمات وزارت خارجه آمریکا در چند کشور خاورمیانه و خاور نزدیک است. فعالیت این دیپلمات آمریکایی با ارسال نامه استعفای او در مورخ ۲۴ فوریه ۲۰۰۳ از سمت مشاور سیاسی سفارت آمریکا در

آتن پایان پذیرفت. کیسلینگ در کتاب خود به طور ضمنی علت استعفای خود را ناتوانی آمریکا در دفاع از آزادی مردم جهان و توسل به خشونت به عنوان یک ابزار سیاست داخلی عنوان می‌کند و پس از استعفا به رغم محدودیتهای امنیتی و تعهداتی که در قبال دستگاه سیاست خارجی آمریکا داشته به نوشتن خاطرات کاری خود دست می‌زند که نتیجه آن کتاب درس‌های دیپلماسی بوده است.

این کتاب توسط غدیر نبی زاده به فارسی برگردانده شده و در سال ۱۳۹۲، در ۴۵۴ صفحه توسط انتشارات سروش تهران به چاپ رسیده است. کتاب مشتمل بر پیشگفتار مترجم، دیباچه و پانزده فصل است که در این پانزده فصل نویسنده تلاش می‌کند تا با توسل به مثالهای متعدد که عمدتاً برگرفته از مشاهدات و تجربیات شخصی او به عنوان یک دیپلمات آمریکایی است درس‌هایی در خصوص دیپلماسی و تصویر جهانیان از سیاست خارجی آمریکا را فراروی مخاطب خود تصویر کند.

در قسمت پیشگفتار مترجم، غدیر نبی زاده علل انتخاب این کتاب برای ترجمه به فارسی و علت اهمیت کتاب را تشریح کرده است. از دید وی با در نظر گرفتن سوابق کاری کیسلینگ و تجربه و دانش وی بررسی خاطرات و تجارب کاری او می‌تواند نحوه عملکرد دستگاه دیپلماسی ایالات متحده آمریکا را نشان دهد.

کیسلینگ در دیباچه کتاب به بررسی علل استعفای خود می‌پردازد. وی در این دیباچه مختصر رویکرد آرمانگرایانه خود در دفاع از آزادی و دموکراسی را علت اصلی تعارض نظری خود با رویکرد خشونت‌گرا و یکجانبه‌گرایانه دولت بوش معرفی می‌کند. دیباچه کتاب بستر مناسبی را مهیا می‌کند تا خواننده با نوع نگرش و دیدگاه‌های مولف کتاب آشنا شود.

فصل یک با عنوان "سرپیچی یک دیپلمات" به بررسی تجارب دیپلماتیک مولف در یونان در سالهای پایانی خدمت وی اختصاص دارد. کیسلینگ در این فصل با دیدگاهی موشکافانه تاثیر رسوایی‌های مربوط به انتخابات ۲۰۰۱ ریاست جمهوری آمریکا بر دستگاه سیاست خارجی آمریکا و دیدگاه‌های جهانی در این خصوص را بررسی می‌کند. در این فصل پیامدهای حوادث یازدهم سپتامبر ۲۰۰۱ و خشونت‌گرایی افراطی آمریکا مورد بررسی قرار گرفته است. مولف در این فصل خشم مردم یونان از یکجانبه‌گرایی آمریکا را نمونه‌ای از ابراز احساسات جهانی در برابر سیاست خارجی خشونت‌گرای آمریکا می‌داند. از دید مولف این رویکرد دولت بوش سبب منفور شدن آمریکا

و دیپلماتهای آمریکایی در سراسر جهان شده است و البته این در استعفای او از سمت مشاور سیاسی سفارت آمریکا در آتن بی تاثیر نبوده است.

فصل دوم با عنوان "دریافت ناسیونالیسم خارجی" با بحث در مورد حمله آمریکا به عراق و دیدگاه مردم این کشور در باب مشروعیت نصب فرماندار نظامی توسط آمریکا آغاز می شود. در ادامه نویسنده از تلاش آمریکا در جلب مشروعیت بین المللی برای توجیه اقدامات خود سخن گفته و سیاست یک بام و دو هوای آمریکا در قبال نقض حقوق بشر فلسطین را به باد نقد می گیرد.

فصل سوم با عنوان "منابع مشروعیت ایالات متحده" به بررسی فنون دیپلماتیک در برقراری ارتباط سازنده با سایر کشورهای می پردازد. مولف با بررسی دیدگاه نومحافظه کاران خشونت موفق را سرچشمه کسب مشروعیت داخلی معرفی می کند. از دید کیسلینگ یکی از علل خشونت گرایی آمریکا در نظام بین الملل این است که دولت این کشور تلاش می کند تا خود را مدافع منافع و قلمرو آمریکاییان معرفی کند و از این طریق برای خود مشروعیت داخلی کسب کند. در ادامه این فصل نویسنده به بررسی مشروعیت حقوق جهانی و سازمان ملل می پردازد. از دید وی ضعف جامعه ملل و شکست آن که به جنگ جهانی دوم منجر شد سبب شد تا اعضای سازمان ملل در مقابل قدرت اقتصادی و نظامی آمریکا کرنش کنند تا این عضو مهم سازمان ملل را به حضور در این سازمان بین المللی مقید کنند.

فصل چهارم با عنوان "قواعد بازی" به بررسی فنون و هنر دیپلماسی می پردازد. کیسلینگ با بیان خاطرات و تجارب کاری خود چگونگی حل و فصل دیپلماتیک اختلافات بین المللی نظیر بحران قره باغ را مورد بررسی قرار می دهد. مولف در ادامه فن مذاکره، چگونگی ایجاد رابطه با سایر دیپلماتها و شخصیتهای ذینفوذ، اهمیت و چگونگی شناسایی دشمنان، و چگونگی بسترسازی برای ایجاد روابط حسنه با دیگران را با ذکر مثالهای متعدد از تجارب خود مورد بررسی و تشریح قرار می دهد.

فصل پنجم با عنوان "کیش دیپلماتیک و هنر کنجکاوی" با مرور خاطرات مولف در شیوه ارتباط و دوستی با مقامات سیاسی کشور میزبان آغاز می شود. کیسلینگ بر این واقعیت تاکید می کند که به رغم تنفری که ملتها از دولت آمریکا دارند یک دیپلمات آمریکایی به دلیل قدرت ایالات متحده معمولاً زود مورد توجه مقامات سیاسی کشورها قرار می گیرد. در ادامه نویسنده از توانایی های فردی یک دیپلمات ورزیده سخن می

گوید و تخصص به زبانهای دیگر، هوشیاری، و سخنوری را از شروط لازم برای موفقیت یک دیپلمات برمی شمرد.

فصل ششم با عنوان "پندار بافی بوروکراتیک و وظیفه ابراز مخالفت" به بررسی معادلات سیاسی-اقتصادی آمریکا و متحدان اروپایی و آسیایی آن می پردازد. در ادامه توان پاسخ گویی بوروکراتیک دستگاه سیاست خارجی آمریکا به چالشهایی که در نظام بین الملل برای آن ایجاد می شود مورد بحث قرار می گیرد. نویسنده در ادامه با استفاده از مثالهای متعدد تکنیک های موثری که در این راه مورد استفاده قرار می گیرد را تشریح می کند.

فصل هفتم با عنوان "بهای محبوب نبودن ایالات متحده" با بررسی تنفر مردم دنیا از تجاوز آمریکا به عراق آغاز می شود. نویسنده سیاست خارجی خشن آمریکا که تحت عنوان دفاع از شهروندان این کشور انجام می شود را عامل گسترش احساسات ضد آمریکایی در جهان می داند. کسلینگ با ارائه مثال، احساسات ضد آمریکایی را عامل ضربه به منافع ایالات متحده توصیف می کند. از دید نویسنده کتاب بسیاری از متحدان و دوستان آمریکا به دلیل بروز همین احساسات ضد آمریکایی در داخل، بعضاً مجبور می شوند تا در مواردی از همراهی و حمایت از سیاست خارجی آمریکا سرباز زنند.

فصل هشتم با عنوان "دیپلماسی عمومی و تنگناهای اقناع" با نقل خاطرات مولف از دیدارها و گفتگوی وی با مردم کشور میزبان یعنی یونان و ناراحتی ایشان از سیاستهای دولت بوش آغاز می شود. کسلینگ تغییر افکار عمومی جهانی را برای دیپلمات کشوری که همواره به سرتاسر جهان دست اندازی کرده است را مشکل می داند. وی تلاش های آمریکا در کمک به کشورهای دیگر که به بهانه هایی چون فجایع طبیعی، کمک به رفع فقر، و گسترش توسعه صورت می پذیرد را در حقیقت تلاش این کشور برای تلطیف چهره خشن خود می داند. در ادامه نویسنده رسانه های گروهی را یکی از مهمترین ابزارهای نوین دستگاه خارجی یک کشور برای اقناع معرفی می کند.

فصل نهم با عنوان "دیپلمات ها و روزنامه نگاران" به بررسی رویکرد دستگاه دیپلماسی آمریکا در مقابل رسانه ها و به طور خاص روزنامه نگاران می پردازد. نویسنده برخورد مناسب با روزنامه نگاران و در صورت لزوم فرار از دست رسانه ها را هنر یک دیپلمات ورزیده می داند. این بدان علت است که در بسیاری از موارد توجیه منطقی و انسانی بسیاری از اقدامات دستگاه سیاست خارجی کشوری چون آمریکا مشکل است.

فصل دهم با عنوان "دموکراسی سازی سیاره ای جرگه سالار" با بررسی روند انتخابات ریاست جمهوری ۲۰۰۴ ارمنستان و چگونگی تاثیر گذاری کانونهای قدرت بر این انتخابات آغاز می شود. نویسنده تلاش آمریکا در گسترش دموکراسی در بسیاری از نقاط جهان مانند عراق را به دلیل عدم درک صحیح از نفوذ جنگ سالاران و روسای قبایل در ماهیت انتخاب مردم محکوم به شکست می داند. نویسنده با برشمردن مثالهای متعدد تلاش خارجی برای تغییر حکومت دیکتاتوری در یک کشور را اشتباهی بزرگ توصیف می کند. از دید کیسلینگ زمانی که ملتها خود به این نتیجه برسند که باید تغییرات عمده در سیستم حکومتشان ایجاد شود آنگاه تغییرات سیاسی در یک کشور رخ خواهد داد از این رو تحریمهای خارجی سخت برای تغییر یک حکومت کافی نیست.

فصل یازدهم با عنوان "آموزه های ضد تروریسم از سازمان انقلابی ۱۷ نوامبر" به بحث تروریسم و ارزیابی تهدیدات تروریستی پرداخته است. انگیزه اقدامات تروریستی و تاثیر سیاست خارجی ایالات متحده آمریکا در بروز حملات تروریستی محور مباحث این فصل است.

فصل دوازدهم با عنوان "سیاست داخلی درباره سلاحهای اتمی" به دیپلماسی آمریکا در قبال کشورهای دارای سلاحهای هسته ای و مخاطرات بروز درگیری بین این کشورها و به طور خاص هند و پاکستان پرداخته است. در ادامه کیسلینگ از به پرونده هسته ای ایران می پردازد و با اشاره به شکست مفتضحانه این کشور در مورد سلاحهای کشتار جمعی عراق دیپلماسی آمریکا را در متهم کردن ایران به تلاش برای دستیابی به سلاحهای هسته ای پیچیده تلقی می کند. نویسنده کتاب در نهایت معیارهای دوگانه آمریکا در مواجهه با گسترش سلاحهای هسته ای را با مثالهای متعدد مورد نقد قرار می دهد.

فصل سیزدهم با عنوان "هزینه دیپلماتیک اطلاعات سری" به ارتباط دستگاه دیپلماسی آمریکا و سازمانهای جاسوسی این کشور پرداخته است. نویسنده صراحتاً اذعان می کند که سازمان اطلاعات و امنیت آمریکا از پوشش دیپلماتیک برای عملیات های جاسوسی استفاده می کند.

فصل چهاردهم با عنوان "دودلی دیپلماتیک و آموزه های عراق" تصویری شفاف از تهاجم خشونت بار آمریکا به عراق در مارس ۲۰۰۳ ارائه کرده است. از دید نویسنده این تهاجم ریشه در اشتباهات سیاست خارجی آمریکا در دوره بوش پدر داشته است. از دید کیسلینگ در حمله به عراق هشدارهای دستگاه دیپلماسی و سیاست خارجی

آمریکا مورد بی توجهی قرار گرفت و نهادهای نظامی و امنیتی بیش از هر رکن دیگر در حکومت آمریکا در این تهاجم خشونت بار تاثیرگذار بودند. و در نهایت در فصل پانزدهم با عنوان "نگاهی به آینده" نویسنده به جمع بندی مباحث خود می پردازد. از دید او حوادث یازدهم سپتامبر نقطه عطفی در سیاست خارجی آمریکا به حساب می آید. خشونت گرایی آمریکا مشکلات فراوان داخلی را برای آمریکا به دنبال داشت و اقتصاد این کشور را با مشکلات فراوان مواجه کرد که نتیجه آن غلبه رویکرد واقعگرایانه به موضوعات بین المللی بود.

۳. بررسی شکلی کتاب

اولین موردی که در بررسی شکلی اثر قابل بحث است طرح جلد ساده کتاب است. به نظر می رسد به دلیل اینکه این اثر جزئی از یک مجموعه (غرب شناسی) است طرح جلد تعدا ساده و هماهنگ با سایر آثار این مجموعه تنظیم شده است. حروف نگاری و صفحه آرایی ساده و شکیل است اگرچه کیفیت چاپ در برخی صفحات مانند صفحه ۳۹ کتاب قدری کم است. اگرچه در کتاب اغلاط تایپی و چاپی یافت نمی شود اما فاصله کم بین کلمات در برخی صفحات مانند صفحه ۱۳ خواننده کتاب را با مشکل مواجه می کند.

اگرچه مترجم اثر معادل لاتین اسامی خاص را به صورت زیرنویس در اکثر صفحات آورده است اما در برخی صفحات مواردی را از قلم انداخته است به عنوان مثال "نیکلای چائوشسکو" و "آیون ایلیسکو" در صفحه ۲۷۹. قواعد عمومی نگارش در این اثر به خوبی رعایت شده است. اما تقید نویسنده در استفاده از واژگان قدیمی که در حال حاضر کمتر استفاده می شود مانند "باژگونه" در ۹۳ یا "کژاندیش" در صفحه ۹۴ با استفاده از واژگانی چون "ناسیونالیسم" در جاهای مختلف کتاب یا "ذو ابعاد" در صفحه ۹ که معادل فارسی دارند نشانگر نوعی تعارض است. درج نمایه مفاهیم و اعلام در انتهای کتاب بی تردید از نقاط قوت این اثر است. کتاب درسهای دیپلماسی متنی روان و رسا دارد که درونمایه اثر که حالت روایی دارد نیز خواننده را با خود همراه می کند و این نیز از نقاط قوت این اثر به حساب می آید.

۴. بررسی محتوایی کتاب

در بیان نقاط قوت این کتاب قبل از هر چیز روانی و رسایی متن شایسته ستایش است. با اینکه اثر ترجمه و برگردان از متن انگلیسی است، روانی و رسایی جملات تحسین

برانگیز است. البته سبک نگارش داستانی متن اصلی در این زمینه به مترجم کمک شایانی کرده است.

کیسلینگ در این اثر برای تبیین موضوعات و مفاهیمی که از نظر او در فن دیپلماسی اهمیت دارد از مثالها و تجربیات متعدد خود استفاده کرده است. این مساله نه تنها بر جذابیت اثر می افزاید بلکه درک موضوع را برای مخاطب آسان تر می کند. از سوی دیگر اکثر مثالها و مطالب این اثر در حقیقت خاطرات مستند یک دیپلمات آمریکایی است که این اثر را به یک منبع دست اول برای مطالعه دانش پژوهان تبدیل کرده است. استفاده و استناد به منابع معتبر از نقاط قوت بارز این اثر است.

ایده ترویج دموکراسی آمریکایی که بنیان آن بر نظریه آرمانگرایی قرار دارد و به طور خاص در پروژه خاورمیانه بزرگ تجلی یافت تا کنون از دید کارشناسان متعدد مورد نقد قرار گرفته و بسیاری از متخصصان صادر کردن دموکراسی را به جامعه ای که ظرفیت و آمادگی آن را ندارد مورد نقد قرار داده اند (Akbarzadeh, 2013: 28-30). اما بی تردید نقد نویسنده در خصوص اقدامات آمریکا در سرنگون کردن حکومتها و با عنوان گسترش دموکراسی خلاقانه و شایسته تحسین است. نویسنده اذعان می کند که تلاش آمریکا در سرنگونی یک دیکتاتور زمینه را برای درگیری های داخلی بعد فراهم می کند حال آنکه اگر دیکتاتورها به دلیل ناکارمدی و نابخردی خود توسط مردم سرنگون شوند نه تنها خشونت های پس از این تغییر طولانی مدت نیست بلکه بستر مناسبی برای جایگزین شدن یک حکومت کارآمد تر فراهم می شود.

در خصوص نقاط ضعف این کتاب شاید اولین اشکال در ترجمه اثر آشکار می شود. اگرچه روانی و شیوایی اثر نشان از قدرت مترجم دارد اما در برخی موارد در برگردان به فارسی و یا معادل گذاری ها اشکالاتی به چشم می خورد. به عنوان مثال در قسمتی از متن که نویسنده به پخش لحظات حول انگیز یازدهم سپتامبر از تلویزیون اشاره می کند اینگونه آمده است: " زیرنویس های خواب آور تلویزیون از انفجار پیاپی برج های دوقلو، یونانی ها را هم به اندازه آمریکایی ها ترسانده بود" (ص ۳۷). یا برگردان واژگانی چون "فرانکوفیل"، "ارمنستان ایرلین" می توانست به روانی و فهم راحت تر متن کمک کند.

نظم منطقی و انسجام مطالب در فصول به مانند کل اثر ضعیف است. هر فصل خط سیر مشخصی را دنبال نمی کند. بجز فصل یک، هنگام مطالعه فصول شروع شدن مطالب و پایان یافتن آنها در فصل قابل پیش بینی و قابل درک نیست. مطالب فصول بیشتر جنبه

روایی و مرور خاطرات را دارد تا اینکه در خصوص دیپلماسی و فنون عملی کردن آن پیامی صریح را به مخاطب القا کند. به عنوان مثال ص ۷۹ "ناسیونالیسم و سیاست داخلی" و صفحه ۲۲۳ "اصلاح پیامبر"، جدای از مبهم بودن عنوان، انسجام کافی در مباحث تحت این عناوین دیده نمی شود

به نظر می رسد که نویسنده در قالب روایت خاطرات خود و با ذکر مثالهای متعدد توانسته در خصوص برخی مسائل و موضوعاتی که دستگاه سیاست خارجی آمریکا در دوره دوم ریاست جمهوری کلینتون و ابتدای ریاست جمهوری جورج بوش با آن روبرو بوده صحبت کند و مخاطب را با چگونگی تصمیم سازی دیپلماتیک و بعضا خطاهای مرتبط با آن آشنا کند. اما یکی از نقاط ضعف عمده اثر در این قسمت آشکار می شود و آن فقدان تحلیل های قوی در حمایت از ادعاهایی است که نویسنده مطرح می کند. به عبارت دقیق تر مسائل و موضوعات دیپلماتیک بسیار پیچیده است و مسائل متعددی چون منافع ملی، چانه زنی های پشت پرده، پرستیژ بین المللی، و غیره در چگونگی تصمیم سازی در این حوزه تاثیر گذار است (Korwa, 2011: 198). دیدگاه ایده آلیستی مولف که بر نوع تفکر و دیدگاه وی در سراسر اثر سایه افکننده سبب شده تا در موارد متعدد بدون توجه به این معادلات تیغ انتقاد خود را به سوی دستگاه سیاست خارجی آمریکا نشانه رود. انتظار مخاطب اثر هنگام مطالعه کتاب این است که در خصوص این انتقادات استدلال های قوی منطبق بر معیارهای رایج رشته روابط بین الملل را از زبان یک دیپلمات کارکشته بشنود. تحلیلهایی که منطق سود و زیان که ستون اصلی معادلات دیپلماتیک است را پوشش دهد.

نقد دیگری که می توان بر این اثر وارد کرد این است که برخلاف انتظاری که با دیدن عنوان کتاب ایجاد می شود، محتوای علمی اثر با برخی از اصول و پیش فرضهای پذیرفته شده در حوزه سیاست خارجی و دیپلماسی فاصله دارد. نویسنده در جای جای اثر با رویکرد ایدئالیستی خود سیاست خارجی آمریکا را به نقد می کشد اما همانطور که می دانیم در حوزه سیاست خارجی، دیپلماتها همواره در تلاش هستند تا منافع ملی کشور خود را بیشینه کنند. در حقیقت در حوزه سیاست خارجی این یک پیش فرض قابل قبول است که بیشینه کردن منافع ملی در صدر همه اهداف و سرلوحه چانه زنی ها در عرصه دیپلماسی است (East, 2003: 7). از این رو اگرچه اقدامات دستگاه سیاست خارجی آمریکا در اکثر موارد غیر اخلاقی، یکجانبه گرایانه و ارزش گریز است اما کمتر تحلیل گری است که این اقدامات را دور از منطق سود و زیان و متعارض با منافع

ملموس آمریکا بدانند. از این رو محتوای علمی اثر اگرچه متین و برخوردار از روح آزرده یک دیپلمات آرمانگرا در دستگاه سیاست خارجی آمریکا است که با سیاست های خشونت گرای این کشور مخالف است اما با پیش فرضهای رایج مورد قبول حوزه سیاست خارجی و دیپلماسی تناسبی ندارد.

با در نظر گرفتن عنوان کتاب "درس های دیپلماسی" و مقایسه این کتاب با آثار مشابهی که توسط دیپلماتها و شخصیت‌های سیاسی کارمندان دستگاه سیاست خارجی آمریکا نگاشته شده ضعف عمده دیگر اثر آشکار می شود. محوری ترین مباحث این حوزه یعنی چانه زنی در معادلات دیپلماتیک، تئوری بازیها، تفاوت های دیپلماسی سنتی و دیپلماسی نوین، ارتباط دیپلماسی با مفاهیمی چون ایدئولوژی، قدرت، وابستگی متقابل پیچیده در نظام بین الملل در این اثر مغفول مانده است. در بازه زمانی دو سال قبل و بعد از انتشار کتاب درسهای دیپلماسی، کتابهای مشابهی با عنوان "دیپلماسی" ویراست سوم توسط هنری کسینجر (Henry Kissinger)، "دیپلماسی: گفتگو بین دولتها" توسط آدام واتسون (Adam Watson)، "تجربه دیپلماسی" توسط کیت همیلتون (Kate Hamilton) به چاپ رسید. نگارنده این مقاله به دنبال نقد این آثار نیست اما با بررسی این کتب این نکته آشکار می شود که بررسی تحولات دیپلماتیک نیازمند تبیین موضوعات نظری مرتبط و تشریح چرایی عملکرد دستگاه دیپلماسی یک کشور قدرتمند چون ایالات متحده آمریکا است.

به عنوان مثال کسینجر در کتاب دیپلماسی خود ضمن بررسی تحولات عمده دیپلماتیک فنون و تکنیک های دیپلماسی را با مثالهای متعدد در بازه زمانی نسبتا وسیع یعنی از جنگ جهانی اول تا حال حاضر بررسی می کند. انتخاب این بازه زمانی نسبتا وسیع به نویسنده این اجازه را می دهد تا از بین تحولات دیپلماتیک مهمترین و جدی ترین موارد را متناسب با مباحث نظری عمده این حوزه انتخاب کند. کسینجر در برخی فصول قسمت عمده ای از مطالب را به مباحث نظری اختصاص داده و نیاز مخاطب در این بخش را برطرف کرده است (Henry Kissinger, 2012). اما بازه زمانی محدودی که کیسلینگ برای کتاب خود با عنوانی بزرگ چون درسهای دیپلماسی انتخاب کرده این قدرت مانور را از او گرفته است.

و در نهایت دل‌بستگی شدید نویسنده به مکتب آرمانگرایی و این ایده را در کتاب ترویج می کند که دستگاه دیپلماسی آمریکا در دوره هایی که مکتب آرمانگرایی سرلوحه عملکرد دستگاه سیاست خارجی و دیپلماسی آمریکا بوده این کشور به گسترش آزادی

و حقوق بشری انسانها در سراسر جهان کمک کرده است. حال آنکه به نظر می‌رسد این دیدگاه هم در نوع خود محل نقد فراوان است. عملکرد سیاست خارجی آمریکا در دوران دموکراتهایی که به نظریه آرمانگرایی تمایل داشته‌اند چون ویلسون، کندی، و کلیتون نشان می‌دهد که اگرچه سیاست‌های اعلامی این سیاستمداران خشونت‌گرایی را قبول نداشتند اما در عمل سیاست خارجی آمریکا در این دوران نیز تحمیل‌کننده خشونت ساختاری در نظام بین‌الملل بوده است. بی‌توجهی به گسترش فقر در کشورهایی که به دلیل سیاستهای اقتصادی آمریکا و غرب هر روز به ورشکستگی نزدیک‌تر می‌شوند، حمایت از دولتهای مرتجع عرب، حمایت از اسرائیل، تحریم کشورهای غیر همسو در حقیقت جلوه‌هایی از خشونت ساختاری است که توسط آمریکا در این دوره این آرمانگرایان نیز ترویج شده است (Barak, 2007: 5).

در خصوص سازگاری اثر با اصول و پیشفرض‌های اسلامی باید در نظر داشت اگرچه نویسنده اثر یک دیپلمات مستعفی آمریکایی است اما رویکرد استکبار ستیز و آرمانگرایی وی در این اثر سبب شده تا محتوای علمی اثر با مبانی اسلامی سازگار باشد. در حقیقت نکوهش زورگویی، یکجانبه‌گرایی، سلطه‌جویی، و بی‌توجهی به حقوق دیگر ملتها در این اثر مواردی است که در اصول اسلامی مورد توجه است.

۵. نتیجه‌گیری

دیپلماسی در واقع فن مدیریت تعامل با جهان خارج از سوی دولت‌ها است قطعاً ابزارها و مکانیسم‌های متعددی برای اعمال این مدیریت می‌توان به کار گرفت. ملاحظات سیاسی، اقتصادی و امنیتی سه حوزه سنتی بنیادین و کلاسیک در عرصه بین‌الملل است که سیاست خارجی کشورها در آن اعمال می‌شود و در حقیقت این سه حوزه جهت‌گیری‌های دیپلماتیک را در نظام بین‌الملل تعیین می‌کند. کتاب درس‌های دیپلماسی با متنی روان و شیوا می‌تواند نظر مخاطب را به خود جلب کند و مثالهای متعدد از عملکرد دستگاه دیپلماسی ایالات متحده آمریکا که بسیاری از این مثالها تجارب شخصی نویسنده بوده این کتاب را به منبعی دست‌اول برای علاقمندان به مباحث دیپلماسی و سیاست خارجی تبدیل کرده است.

با مطالعه کتاب به نظر می‌رسد که انتظارات مخاطب از عنوان بزرگ کتاب برآورده نمی‌شود. این بدان علت است که محوری‌ترین مباحث این حوزه یعنی چانه‌زنی در معادلات دیپلماتیک، تئوری بازیها، تفاوت‌های دیپلماسی سنتی و دیپلماسی نوین،

ارتباط دیپلماسی با مفاهیمی چون ایدئولوژی، قدرت، وابستگی متقابل پیچیده در نظام بین‌الملل در این اثر مغفول مانده است و بررسی آثار مشابه نیز نشان می‌دهد که تحلیل تحولات دیپلماتیک نیازمند تبیین موضوعات نظری مرتبط و تشریح چرایی عملکرد دستگاه دیپلماسی یک کشور قدرتمند چون ایالات متحده آمریکا است. تلقی نویسنده از آرمانگرایی به عنوان فصل الخطاب و معیار داوری عملکرد دستگاه سیاست خارجی ایالات متحده آمریکا که بر سراسر کتاب سایه افکنده است در نوع خود نوعی یکسو‌نگری است. با توجه به اینکه تفکرات این نحله از لیبرالیست‌ها هم در حوزه نظری و هم در نحوه عملکرد در سیاست خارجی آمریکا مورد نقد فراوان است بی‌تردید مخاطب اثر همواره باید با دیدی نقادانه اثر را مطالعه کند.

منابع

- برچیل اسکات، اندرو لینکلتر و دیگران (۱۳۹۲). *نظریه‌های روابط بین‌الملل*، سجاد حیدری فرد، تهران: جهاد دانشگاهی
- مارشال دانیل (۱۳۸۲). "چالش‌های جدید در دیپلماسی دفاعی"، مرتضی بحرانی، فصلنامه مطالعات دفاعی و امنیتی، بهار، شماره ۳۴
- Akbarzadeh Shahram and others (2013). *American Democracy Promotion in the Changing Middle East: From Bush to Obama*, New York: Routledge.
- Barak Gregg, Mahin Ashki (2007). *Violence, Conflict, and World Order: Critical Conversations on State Sanctioned Justice*, Langham: Rowman & Littlefield .
- East Maurice, Justin Robertson (2003). *Diplomacy and Developing Nations: Post-Cold War Foreign Policy-Making Structures and Processes*, New York: Routledge .
- Hixson Walter L. (2008). *The Myth of American Diplomacy: National Identity and U.S. Foreign Policy*, New Haven: Yale University Press
- Kissinger Henry (2012). *Diplomacy*, 3rd edition, New York: Simon.
- Korwa G. Adar, Nicasius A. (2011). *Check Cooperative Diplomacy, Regional Stability and National Interests*, Pretoria: Africa Institute of South Africa.